

Ծառայել հայրենեայ օգտին համար . բայց չկրցաւ համոզել զՂուգովիկոս ԺԴ , որ վերջապէս մարաջախտութե աստիճանը տուաւ իրեն : Պաշտօնակա- լաց մեծ բարեկամ էր , և միշտ դրա- մական առատաձեռնութիւններով կը խրախուսէր զանոնք . զինուորաց կեան- քին անանկ կը խնայէր , որ ամենայն ջանք կ'ընէր ու ամենայն հնարք կը բա- նեցրնէր անոնց արիւնը չջնայելու : « Տէր իմ , պատասխանեց անգամ մը Ղուգովիկոս ԺԴ , որ խորհուրդ կու տար իրեն բռնու յարձակմունք մը ընե- լու . տէր իմ , ես աւելի կ'ուզեմ զինուոր- ներէդ հարկը հոգւոյ կեանքը պահել քեզի՝ քան թէ թշնամիներէն երեք հազար հոգի սպաննել » : Վախանձու կիւրքը չէր ճանչնար Սօպան . անոր հա- մար կը քաջալերէր եռանդեամբ զա- նոնք , որ իր արուեստին մէջ յառաջա- դիմելու փափազն ունէին :

Սիջահասակ էր Սօպան , գէր , պա- տերազմական դէմք մը ունէր , և իր սրտաքին կերպէն՝ բիրտ մարդ մը կ'ե- րևար . և սակայն իր ազնիւ համարձա- կախօսութեամբը անանկ գրաւեր էր թագաւորին սիրտը , որ առանց վախի թագաւորին առջև կը դնէր այնպիսի ճշմարտութիւններ , որոնք կրնային ա- նոր անհաճոյ անցնիլ : Բայց վերջապէս անանկ դիպուածով մը , որ պատիւ պի- տի ընէր իրեն ապագայ ժամանակնե- րու մէջ , երեսէ ինկաւ : Ինչ մարաջախ- տութեան պատճառաւ տեսակ մը ան- գործութեան մէջ մնալով , ուզեց ուրիշ կերպով օգտակար ծառայութիւն մը մատուցանել իր հայրենական երկրին : Իսկոր Վաղղիոյ մէջ պտըտած ըլլալով , և ուրիշ անձանց ձեռքով ալ քննել տա- լով , տեսեր էր ժողովրդեան խեղճու- թիւնները , հարկերու ծանրութիւնը , և պաշտօնատեարց բռնած անիրաւ և շահախնդիր կերպը՝ որով ազգը կը կե- ղեքէին . այս ամէն խառնակութիւննե- րուն վրայ խորին խորհրդածութեամբք գրուածք մը յօրինեց , որուն մէջ կը բա- ցայայտէր նաև ընելու հարկաւոր կար- գադրութիւններն ու փոփոխութիւն-

ները : Բայ տեսակ նիւթերու վրայ տեղեկութիւն ունեցող անձինքները շատ հաւնեցան այս գրքին , տեսնելով անոր ըրած պիտանի ազդարարութիւն- ները . բայց որովհետև այս նոր դրու- թեամբ բոլոր ամէն տեսակ պաշտօնա- տէրները մոխրի վրայ կը նստէին ու ալ անկէ ետքը ժողովրդեան հարստու- թեամբը չէին կրնար պարարտանալ , անոր համար ամէն այս բանիս մէջ շահ ունեցողները միաբան միով հոգւով աս գրուածքին դէմ ելան , անանկ որ նոյն իսկ թագաւորը ու տէրութեան պաշ- տօնեայքն ալ անոնց խօսքերէն նախա- պաշարուած՝ զՍօպան իբրև ապստամբ ոք ու խենթեցած սեպեցին , և արհա- մարհեցին զինքը : Բայ ապերախտու- թիւնը շատ վշտացուց պատկառելի ծե- րունւոյն ազնիւ սիրտը , և անոր ցաւէն մեռաւ 1707 տարւոյն , յաւիտենական անուն մը ձգելով Վաղղիոյ տարեգրու- թեանցը մէջ : — Ուրիշ բազմաթիւ գրուածքներ ալ յօրինած է Սօպան , ամէնն ալ ընտիր , որոնց մէջ իրեն նպա- տակ դրած էր գաղղիական զինուորու- թեան , ճարտարութեան , վաճառա- կանութեան , և այլն , յառաջագիմու- թիւնը :

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Պրատոնի փիլիսոփայութեան համառօտ քո- վանդակութիւնը : (Տես երես 136)

Ինչպիսի առաքինութիւններ պիտի գտնուին այս կերպով կազմուած Պե- տութեան մը մէջ : Վախ և առաջ խո- հեմութիւնը պիտի տիրէ , որովհետև ընտիր խորհուրդն և զգուշաւոր որոշ- մանց գիտութիւնը կը տիրեն հոն : Օգուշաւոր որոշմանց գիտութե նպա- տակն է պահպանել զՊետութիւնը , և կը գտնուի ատենակալաց վրայ , որոնք քաղաքին ճշմարիտ պահպաններն են :

Վր գտնուի հոն արիութիւն . որով- հետև արիութիւնն է զազափար վախ-

նալու և չվախնալու բաներուն , և վասն զի դաստիարակութիւնը տուած է Պետութեան գաղափարը պատերազմիկներուն , որոնք կը պահեն զայն միշտ և ոչ երբէք մտքերնէն կը հանեն , ոչ ցաւոց և ոչ հաճոյից ժամանակ , ոչ փափաքանաց և ոչ վախի միջոց :

Այս նաև հոն բարեխառնութիւն , որ սանձ մըն է որ կը դրուի հաճոյից ու կրից , վասն զի հոգւոյն ստորին մասը կը հպատակի վերին մասին : Բազմութեան փափագները կանոնաւորուած են և չափաւորուած խոհեմութեան ձեռք , և կամօք սակաւութիւն անձանց , այսինքն ատենակալաց՝ որ իմաստուն են : Բայ կերպով բոլոր անդամները միաբան են , և բարեխառնութիւնը ներդաշնակութիւն մըն է որ ամէն դասու մէջ կը գտուի :

Բարդութիւնը մանաւանդ պիտի չպակսի հոն , որովհետեւ իւրաքանչիւր քաղաքացի այն բանը կ'ընէ՝ առ որ բնութիւնը զինքը սահմաներ է , և հետեւաբար այն բանը կ'ընէ՝ զոր կը սիրէ ընել : Արեւմտեան ջանար իր պայմանէն ելլելու և ոչ ալ անիրաւ ըլլալու : Եւ ոչ ալ կը ջանայ ուրիշի ստացուածքը գրաւելու . և թէ որ վէճ մը ծագի , ատենակալք կը խաղաղեն , և արգարութիւնը կ'ապահովցնէ իւրաքանչիւրին իր ունեցածը :

Բայ չորս առաքինութիւնները կը գտուին նաև իւրաքանչիւր անհատի վրայ , վասն զի այլ և այլ կարգաց յարմարութիւնն առանձնականաց յարմարութենէն կը բաղկանայ : Արբոր իւրաքանչիւր քաղաքացի աղէկ կը կարգաւորէ իր հոգին , և կը հաստատէ կարգ ու հաղորդակցութիւն իր երեք մասանցը մէջ , այնպէս որ սերտ ու ներդաշնակ ամբողջ մը ձևանայ , արդարութիւնը կը տիրէ իր էութեան մէջ , և ինչ ալ ըլլայ գործողութիւնն որ կ'առաջադրէ ընելու , արդար կը կոչէ այն գործողութիւնն որ յառաջ կը բերէ և կը պահէ այս կարգը իր հոգւոյն մէջ , և խոհեմութիւն՝ այն գիտութիւնն որ այս տեսակ գործող գլուխ կը կենայ .

և անիրաւ կը կոչէ այն գործողութիւնն որ կը խռովէ ու կ'եղծանէ այս կարգը , և տգիտութիւն՝ այն կարծիքն որ այս տեսակ գործող գլուխ կը կենայ :

Սակայն այս Պետութիւնը , համարինք թէ իրապէս հաստատուի , ենթադրեալ պիտի ըլլայ ինքն ալ արդեօք փոփոխութեան : Ինչպէս տարաձայնութիւնը կրնայ մտնալ այս ընկերական մարմնոյն մէջ՝ ուր ամենայն ինչ հասարակաց է , ուր ամենայն անդամք կը դիմեն համաշունչ դէպ 'ի հասարակաց բարին : Ի վերայ այս ամենայնի , իր կազմութիւնն ալ պիտի այլայլի , վասն զի ամէն բան որ կը ծնանի՝ ենթադրեալ է եղծման և ապականութեան : Իրացընէ ամէն բան շրջան ունի բեղնաւորութեան և անարգասաւորութեան . այս շրջանը կը կատարուի՝ երբ իւրաքանչիւր տեսակ կը լմնցնէ ու կը սկըսի իր բոլորական շրջաբերութիւնը , որն որ երկայն կամ կարճ է ըստ երկայնութեան կամ կարճութեան կենաց իւրաքանչիւր տեսակի : Ետենակալք , որչափ ալ ճարտար ըլլան , միշտ չեն կրնար յարմար միջոց ձեռք բերել իրենց տեսակը տարածելու , և ասով գէշ բնութեամբ տղաք կը ծնանին , որոնց վրայ բան չկրնար ընել դաստիարակութիւնը :

Բայ ատեն երկաթի ու արուրի ցեղեր կը ձևանան , որոնք ետեւէ կ'ըլլան երկիր ու հարստութիւն ձեռք ձգելու , ուր ընդ հակառակն ոսկիէ և արծաթի ցեղերը , որ իրենք իրենց յատուկ հարստութիւնն ունին , առաքինութեան և կազմութիւնը պահելու ետեւէ կ'ըլլան :

Այն մը բնութիւններէ ու կռիւներէ ետքը , պատերազմողները ու ատենակալք պիտի միաբանին իրարու հետ բաժնելու իրենց մէջ երկիրներն ու տները , և իրենց ստացուածոց խնամքը պիտի յանձնեն մնացեալ քաղաքացեաց իբրև գերեաց , զորոնք երբեմն իբրև ազատ մարդիկ , իբրև բարեկամ ու իբրև իրենց սնուցիչ կը սեպելին :

Բայ Պետութիւնը հին կառավար-

րութենէն պիտի պահէ մեծարանք առատենակալս, ատելութիւն պատերազմողաց ընդդէմ երկրագործութեան աշխատանաց և մեքենական արուեստից, սովորութիւն կերակուրն ամէնքը մէկտեղ ուտելու, և զինուորական կրթութիւնները: Իսկ իրեն յատուկ պիտի ըլլայ, ընտրել յիշխանութիւն այնպիսի բնաւորութիւններ, որոնց վրայ կը տիրեն բարկութիւնն ու արիութիւնը, միջակ մարդիկ և փափագողք հարստութեան, զոր պիտի շուայլեն կանանց և ամէն տեսակ ծածուկ հաճոյից համար: Փառասիրութիւնն ու դաւաճանութիւնը պիտի տիրեն այս կառավարութեան մէջ, վասն զի բարկութիւնն ու փափագները պիտի տիրեն անհատին բնաւորութեան վրայ, և այս կառավարութիւնը արդարապէս պատուապետութիւն պիտի կոչուի:

Սակայն այս Պետութիւնը կայունութիւն պիտի չունենայ. որովհետեւ հարստութիւնները օր օրուան վրայ աւելի պատիւ պիտի ստանան. առանձնականք չափազանց ծախքեր պիտի ընեն իրենց և իրենց կանանցն համար, ուրիշ ամէն քաղաքացիները պիտի ուզեն անոնց նմանիլ, և այս ապականութիւնը հասարակաց պիտի ըլլայ: Բոլորչափ հարստութեան յարգը առաւելու, այնչափ առաքինութեան յարգը պիտի նուազի. և քաղաքացիք որ փառասէր ու խորամանկ էին, պիտի դառնան արծաթասէր և ագահ: Բղքատները պիտի արհամարհուին ու բոլոր ծանրութիւնները իրենց վրայ պիտի իյնայ: Եկամուտներէն մաս մը պիտի որոշեն որ պաշտօնակալաց երթայ, և բռնութիւնը պիտի դնէ այս օրէնքը. բայց հարկը շատ անգամ յարմարութիւն չտար: Իրութեան պակսիլը պիտի տեսնուի այս Պետութեան մէջ, վասն զի բազկացած է հարուստներէ ու աղքատներէ, որ կ'աշխատին փոխանակաւ մէկզմէկ եղծանելու: Պետութիւնը պիտի չունենայ իրեն պաշտպան քաղաքացիք, որովհետեւ չհամարձակիր զանոնք զինելու, և պիտի ունենայ խել

մը գող ու սրբապիղծ մարդիկ. այս է սակաւապետական կառավարութեան ցաւալի պայմանը, որուն վախճանն ալ առջինին նման կորուստ է:

Եւ ինչ որ պիտի պատճառէ իր կորուստը՝ իր սկզբանը չափազանցութիւնն է, այն ինքն է անյագ ցանկութիւն հարստութիւն դիզելու: Որովհետեւ սակաւապետութեան մէջ անթիւ բազմութիւն կը գտնուի աղքատ մարդկանց, որոնցմէ ոմանք պարտքերու տակ կը հեծեն և կը հալածուին իրենց պարտատէրներէն, այլք վատահամբաւ են, և որովհետեւ ուրիշ կողմանէ՝ գլխաւորք բոլորովին կը կործանեն զանոնք, որ դեռ քիչ մը բան ունին, և հեշտասէր կեանք մը կ'անցընեն՝ օր օրուան վրայ աւելի անարգելով զառաքինութիւնը. անոր համար ան ատեն աղքատները դառնացած և զայրացած իրենց քաջածիլիտերուն պատճառաւ, տեսնելով իրենց ատենակալաց նուաստ ու ստորին աստիճանը, կը սկսին իրենք զիրենք համրել ու զիրենք ճնշողներն ալ համրել, կ'ապստամբին, և իրենց գլխաւորները սպաննուէն կամ՝ փախուստ ստիպելէն ետքը, կը գրաւեն իշխանութիւնը և կը հաստատեն ռամկապետական կառավարութիւնը:

Եւ մէն մարդ ազատ է այս Պետութեան մէջ. ամէն մարդ անկախութիւն կը չնչէ. իւրաքանչիւր ոք ըստ իր քմացը կ'ապրի. ոչ ոք բռնադատուած է հասարակաց պաշտօններ ընդունելու, ոչ պատերազմի երթալու՝ երբոր ուրիշները կ'երթան, ոչ դատաւոր կամ ատենակալ ըլլալու, և ամենեւին ուշադրութիւն չըլլուիր անոնց ընթացիցը վրայ, որոնք իրենք զիրենք յառաջ կը մատուցանեն Պետութեան գործերը կառավարելու համար:

Իսկապետութեան կորուստը կը պատճառի անյագ բաղձանքէ այն բանին, զոր ինքը իբրեւ բարիք մը կը սեպէ. և երբ իբր չար մատուակ՝ ամենազուտ ազատութիւնը կը բաշխեն ժողովրդեան ու կը գինովցընեն զայն, եւ թէ կառավարողներն ուզեն այս բանիս

առաջին առնուլ, կը կատղի, կը զայրանայ ու գլխաւորներուն վրայ կը թափէ իր բարկութիւնը, պատճառաւոր՝ թէ անոնք նենգաւոր մարդիկ են ու սակաւապետութեան կը ցանկան :

Եւսն ատեն հաւասարութիւնը ալ ամենայն սանձ կը խզէ ու ամէն տեղ կը մտնէ : Վերգաստանաց մէջ՝ հարբ և մարք իրենց որդւոց հետ իբրև իրենց հաւասարներու հետ կը վարուին, և ասոնք իրենց ծնողացը հաւասարելով՝ ոչ կը մեծարեն զանոնք և ոչ ալ կը վախնան անոնցմէ : Վարդիներու մէջ՝ վարժապետք իրենց աշակերտներէն կը վախեն, և ասոնք ծաղր կ'ընեն իրենց դաստիարակները : Երիտասարդք կ'ուզեն զուգակից ըլլալ ծերոց հետ, և ծերերը երիտասարդաց կերպերը կ'առնեն : Սերջապէս՝ երկու սերի գերիներն ալ այնչափ ազատ են, որչափ զիրենք զընողները :

Ժողովուրդը կասկածոտ կ'ըլլայ ու ամէն վայրկեան կ'ապստամբի, և իր մոլեգնութեանցը զոհ միշտ հարուստներն են : Եւսնք տեսնելով որ կ'ամբաստանուին ու կը կողոպտուին, կը միանան իրարու հետ իրենք զիրենք պաշտպանելու համար . այն ատեն ժողովուրդն ալ կը փնտրուէ մէկ մը՝ որուն կարենայ յանձնել իր շահը, և կ'աշխատի զանիկայ զօրաւոր ընելու :

Բայց երբ ժողովուրդեան պաշտպանը՝ տեսնելով անոր վրայ կատարեալ հպատակութիւնն իր կամացը, քաղաքակցաց արեանը մէջ կը թաթխէ ձեռուրները . երբ զըպարտողական ամբաստանութեամբք ատեաններու առջև կը քաշէ իր հակառակորդներն ու տանջանքներու մէջ մեռցնել կու տայ զանոնք, և ինքն իսկ իր բերանն ու իր անօրէն լեզուն կը թաթխէ իր ազգականացն ու իր բարեկամաց արեանը մէջ, սրով ու աքսորով կը պարպէ Պետութիւնը, կ'առաջարկէ պարտուց ջրնջումը և երկիրներու նոր բաշխում մը, այն ատեն պէտք է որ ինքը Պետութեան բռնաւոր մը ըլլայ կամ սպաննուի :

Եթէ հարուստները կը դաւաճանեն իրեն դէմ, ժողովուրդեան թիկնապահներ կ'ուզէ, և կը վերցնէ այն ամենուն կեանքը՝ որ ուզեր են իր դիտաւորութիւններն արգելուլ : Երբոր ազատի իր ներքին թշնամիներէն, փոյթ կը տանի որ միշտ պատերազմի սերմունք մը դուրս հանէ, որպէս զի ինքըզինքը ժողովուրդեան հարկաւոր երեցընէ . և այս կերպով կ'աղբատացնէ զքաղաքացիս, և կ'արգիլէ զանոնք որ իրեն դէմ չդաւաճանեն, որովհետև պէտք է որ իւրաքանչիւր օրուան հարկ եղածը ճարեն :

Որովհետև այսպիսի ընթացք մը ատելի կ'ընէ զինքը, կը ստիպուի ամէն տեսակ բաղդախնդիրներու բանակ մը պահել . և խրոխտալով իր անպատժութեանը վրայ՝ զողութիւն, սպանութիւն ու ոճիր չկայ որ չգործէ, և ժողովուրդը դառնագոյն ու ահաւորագոյն գերութեան մէջ կ'իյնայ :

Եւսն է ահաւասիկ այն զանազան կերպարանափոխութեանց ճշգրիտ վերլուծութիւնը, որոնց ենթակայ են կառավարութիւնք, և իրաւընէ ասոնք են Հասարակապետութեան գրքին գեղեցկագոյն կտորուանքները : Պղատոն բարձրացեր է պատմութեան նախախնամողական ընթացքը դիտելու, և տեսնելու թէ երբ ժողովուրդ մը անկատար կազմութիւն մը կ'առնու, եթէ թողու զայն՝ դարձեալ ուրիշ անկատարագոյն մը կ'առնու, ինչուան որ ծառայութեան մէջ իյնայ, ուր կը կորնչին Պետութեան վերջին հետքերն ալ : Երանի՛ եթէ հզօրագոյն ու լաւագոյն մերձաւոր ժողովուրդ մը գայ ազատէ զինքը իր ուղորմէութենէն՝ իր մէջն ընկղմելով :

Սակայն ինչպէս ալ ըլլայ կառավարութեան կերպը, Պետութիւնը ուրիշ բանի համար հաստատուած չէ՝ բայց եթէ որպէս զի մարդս կարենայ զարգանալ անոր մէջ համեմատ իր օրինացը, որ է գիտութիւնն ու առաքինութիւնը . ընկերութիւնն ուրեմն ասպարէզ մըն է, ընդ որ կ'անցնին հաւասարապէս արդարն ու չարը . կը մնայ գիտ-

նալ թէ որուն կ'իյնայ սրտին ու յաղթութիւնը :

Հոգին, ինչպէս որ առաջ տեսանք, երեք մասէ կը բաղկանայ . առաջինն է բանական հոգին, գործի գիտութեան և առաքինութեան . երկրորդն է ցասմանական ցանկութիւնը, որ կը մղէ զմեզ 'ի տիրել և 'ի ստանալ զփառս . երրորդն է խմելու, ուտելու և զգայական սիրոյ փափագանաց աթոռը :

Ասկէ կը ծնանին իրեք գլխաւոր բնուորութիւններ, և իւրաքանչիւր ոք իր ձկտումը ուրիշներուն ունեցածէն վեր կը համարի : Ահա սէրը ստակը վեր կը դնէ քան զփառս ու քան զգիտութիւնը . փառասէրը ցածութիւն կը սեպէ հարստութիւն դիզելու ախորժը, և թեթեւամտութիւն՝ ծանօթներ ստանալու ախորժը : Փիլիսոփայն՝ ընդ հակառակն՝ բանի տեղ չսեպեր շահասիրին ու փառասիրին հաճոյքները, թէպէտ և կը ճանչնայ այն հաճոյքները, ուր անոնք չեն ճանչնար գիտութեան ու առաքինութեան հաճոյքները, որոնք ամենէն աւելի անխառն ու քաղցր հաճոյքներն են, և այն մարդն որ բանին ամենայն իշխանութիւն կուտայ իր վրան՝ երջանկագոյն մարդն է :

Իսկ ասկէ, իմաստնոյն հաճոյքն է միակ իրական, որովհետեւ ցաւու դադրիլը չէ, հապա ճշմարիտ հաճոյք մը : Արիշ կողմանէ, այն որ աւելի հաղորդակից է էութեան, այն որ ունի յինքեան նոյն սեփական տիպը, աւելի իրական է քան զայն որ ենթակայ է փոփոխութեան ու ապականութե : Արդ՝ այն մարդն որ գիտութեամբ ու առաքինութեամբ կը ընու իր հոգին, կը ընու զայն աւելի իրական բանով մը քան զայն՝ որ կերակրովք կը ընու իր ներսը և որ ոչ երբէք հաճոյքն զգացած է ունենալու զայն՝ որ միշտ նոյն կը մնայ և զայն՝ որուն յիշատակը ոչ երբէք կը կորսուի :

Այսպէս իմաստնոյն հոգին, որ գիտութեամբ և առաքինութեամբ սնած է, կը սրահէ յաւիտեան այն գանձերն որ գիզած է, ուր շահասիրին ու փա-

ռասիրին հաճոյքները կը կորնչին և չեն կրնար դարձեալ նորոգիլ . իրենք դատարկ թողուցին իրենց հոգին, և դատարկ պիտի գտնեն զայն երբ հոգին նոր կեանք մը առնէ :

Եւ հոգին անմահ է :

Եւ երրորդ է հոս մէջ բերել այն պատճառներն որ կ'ապացուցանեն հոգւոյն անմահութիւնը . որովհետեւ ծանուցեալ ու պարզ պատճառներ են : Իսկ այն պատճառաբանութեան գալով, որ Հասարակադեբոս-Թեան գրքին վերջը կը գտուի, և որ կը ջանայ ցուցնել թէ հոգին անմահ է՝ որովհետեւ ոչ օտար չարիք, և ոչ անձին չարիքը, ինչպէս ըսենք՝ անիրաւութիւնը, անոր կորուստը չեն պատճառեր, ուժ չունի անիկայ . վասն զի անիրաւութիւնը կը փնտսէ հոգւոյ ինչպէս անիրաւութիւն, և կ'եղծանէ զայն որչափ որ կարելի է եղծանել . բայց հոգին հանդերձ իր անիրաւութեամբ շատ անգամ ուրիշ յատկութիւններ ունի, ինչպէս են արիութիւն, անդրադարձութիւն, և այս է պատճառն որ անզգամին հոգին չօնչանար իր անիրաւութեամբքը : Եւ տակայն պէտք չէ որ իր ոճիրները չափազանց համարձակութիւն առնուն, վասն զի խղճմտանքն ու յիմարութիւնը պատրաստ են իրենց զօհն յափշտակելու, պատուելու զայն կամ ոչնչացնելու :

Հիմա եթէ ետ դառնանք և ուզենք հաւաքել այն վարդապետութեան գրեխաւոր կէտերը, որ առջնահիս դրուեցաւ, կը տեսնենք նախ աշխարհքէս վեր գերագոյն միութիւնը, որ եթէ չստեղծեր զնիւթը, գոնէ կը տրամադրէ ու կը կարգաւորէ զայն այնպիսի կարգաւ, որուն մէջ է . ետքը աշխարհիս հոգին, որ Եստուած արար, և սահմանեց զայն որ ամենայն բան կենդանի մը կազմէ, որ շարժի և զարգանայ համեմատ իր յաւիտեանական օրինակին, և այս օրինակն հարկաւորապէս միակ է՝ ինչպէս որ միակ է իր ստեղծած տիեզերքն ալ : Ինչպէս աշխարհքին մէջ կը գտնենք նմանեաց սկիզբը, որով նոյն տեսակ բնութեամբ գոյացու-

Թիւնները նոյն գաւառները կ'երթան ,
այնպէս որ չորս տարրական մարմիննե-
րը տիեզերաց մէջ բաժնուած են կար-
գաւորապէս . և բարոյական ու քաղաքա-
գիտական աշխարհքին մէջ՝ կը տեսնենք
չորս դասերն իւրաքանչիւրը միացած
մասնաւոր կարգաւ մը , և բոլոր Պե-
տութիւնը հիմնուած արդարութեան
վրայ կամ իւրաքանչիւր քաղաքացւոյ իր
բնութիւնը պահպանելու վրայ , այն-
պէս որ կիրքերը հեռացած են , և միու-
թիւնը այնպիսի զօրութեամբ կը տիրէ
մարդուս քաղաքին մէջ՝ ինչպիսի զօրու-
թեամբ կը տիրէ աշխարհիս քաղաքին
մէջ :

Եւս միութիւնն է , զոր ըմբռնելու
փառքն ունեցաւ Պղատոն և ինքը ջա-
նաց ամէն բանի մէջ անոր տիրել տա-
լու . այս է որ իր փիլիսոփայութեան
այնչափ յարգ տուած է . և այս է նաև
առաջիկայ քննութեանս առարկայն , ո-
րովհետև ասիկայ կը պսակէ բոլոր դը-
րութիւնը :

Կը շարունակուի :

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ազգային բառկական երգ մը :

Երգ Արագի :

Եւրագիլ , բարով եկիր ,
Ղուռն արագիլ , բարով եկիր .
Իմե գարնան նըշան բերիր ,
Ղուռ մեր սըրտիկ զըւարթ արիր :

Եւրագիլ , մեզի իջիր ,
Ղուռն արագիլ մեր տուն իջիր ,
Սեր խացի ծառին բունիր ,
Ղուռ մեր սիրուն :

Եւրագիլ , քե գանգըտիմ ,
Հայ արագիլ քե գանգըտիմ .
Իմ հազար ցաւերս ասիմ
Սըրտիս ցաւեր հազար ցաւ :

Եւրագիլ , եք գընացիր
Ղուռն մեր ծառէն եք գընացիր ,

Օռլումաթ հովեր արին ,
Օրծղուն ծղղկներըս չորցուցին :

Պըսպղուն երկինքն մըթներ ,
Լն պըսպղուն երկինքն մըթներ .
Սեր վերէն ձըներ բըրդեր ,
Սաղկաթափ ձըմեռն հասեր :

Սարագայ սարէն բըռնած
Լն Սարագայ սարէն բըռնած ,
Չիւն իջնէր ըմէն ծածկեր ,
Լանաչ դաշտիկըս ցուրտ աներ :

Եւրագիլ , մեր դրախտին ձիւնիկ
Պատեր մեր դրախտիկ .
Լանաչուն մեր վարդնիս
Յամբեր պաղէն ը ձըմըռէն :

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԴԵՊՔ

Ատրանդական Երեւորա-նետագիր :

Ինչպէս որ յայտնի է ամենուն՝ քանի
մը տարիէ 'ի վեր բոլոր Եւրոպայի մը-
տադրութիւնն ու հետաքրքրութիւնը
գրաւած խնդիրներէն մէկն էր այս կեն-
ցազօգուտ առաջարկութիւնս՝ թէ ար-
դեօք կարելի է Եւրոպան Եւրոպայի
հետ միացնել հեռագրական թելով
մը : Եւստերուն 'ի սկզբան անդ մտայ
յնորք մը , շահախնդիր մարդկանց ա-
ռաջարկութիւն մը երեցաւ աս բանս ,
որուն գործադրութիւնը անկարելի և
ետեւէ ըլլալն ալ յանդուգն ձեռնար-
կութիւն մը կը կարծուէր . և իրաւը-
նէ նոյն իսկ աս բանս մտածողներն և
առաջ տանելու ետեւէ եղողներն ալ մի-
ջոյ եղաւ որ յուսահատելու պէս եղան .
և թէ որ մարդկային մտայ գերազանց
հանճարներէն չըլլային , և մտքերնին
հաստատապէս չղնէին թէ առանց եր-
կարատեւ համբերութեան և արգելք-
ներու յաղթելու ջանից աշխարհքիս
վրայ բան առաջ չերթար , տարակոյս
չկայ որ ձեռնթափ պէտք էին ըլլալ :
Եւս դիւցազնական սկզբունքներով գրե-